

MỘT VÀI Ý KIẾN VỀ QUY ĐỊNH CHẾ ĐỘ KINH TẾ TRONG DỰ THẢO SỬA ĐỔI HIẾN PHÁP NĂM 1992

NGUYỄN THỊ VÂN (*)

Theo Nghị quyết số 38/2012/QH13 ngày 23-11-2012 của Quốc hội, ngày 2-1-2013, Ủy ban dự thảo sửa đổi Hiến pháp năm 1992 chính thức công bố Dự thảo sửa đổi Hiến pháp năm 1992 trên các phương tiện thông tin đại chúng để lấy ý kiến rộng rãi các tầng lớp nhân dân. Đây là một việc làm có ý nghĩa rất quan trọng để phát huy quyền làm chủ của nhân dân trong việc xây dựng một bản Hiến pháp thể hiện ý chí và nguyện vọng của nhân dân.

Trong phạm vi bài viết này, tôi xin trình bày một vài ý kiến đóng góp cho bản Dự thảo sửa đổi Hiến pháp 1992 liên quan đến chế độ kinh tế được quy định tại Điều 54, chương III: Kinh tế, xã hội, văn hóa, giáo dục, khoa học, công nghệ và môi trường.

Điều 19, chương II, Hiến pháp năm 1992 có nội dung rất quan trọng: “Kinh tế nhà nước được củng cố và phát triển, nhất là trong các ngành và lĩnh vực then chốt, giữ vai trò chủ đạo, cùng với kinh tế tập thể ngày càng trở thành nền tảng vững chắc của nền kinh tế quốc dân”.

Dự thảo sửa đổi Hiến pháp năm 1992 vừa được công bố để lấy ý kiến nhân dân, trong Chương III có các quy định về chế độ kinh tế thể hiện những điểm tiến bộ, ví dụ như không quy định cụ thể 6 thành phần kinh tế như Hiến pháp năm 1992, vì Hiến pháp là một đạo luật cơ bản, luật gốc của Nhà nước, có giá trị lâu dài, còn số lượng các thành phần kinh tế có thể thay đổi theo thời gian. Dự thảo đã gộp Chương II (quy định về chế độ kinh tế) vào chương III, gộp 5 điều quy định (16, 19, 20, 21, 25) trong chương II của Hiến pháp 1992 vào 01 điều (điều 54), không đi vào phân tích tỉ mỉ vai trò của mỗi thành phần kinh tế, như vậy là phù hợp với tính khái quát cao của một bản Hiến pháp. Dự thảo đã bổ sung một điều mới (Điều 59) quy định về ngân sách Nhà nước và nhiều điểm mới khác trong các điều quy định về chế độ kinh tế v.v...

Bên cạnh đó, Chương III của Dự thảo đã cắt bỏ hẳn nội dung tại Điều 19 Hiến pháp năm 1992 “Kinh tế nhà nước được củng cố và phát triển, nhất là trong các ngành và lĩnh vực then chốt, giữ vai trò chủ đạo, cùng với kinh tế tập thể ngày càng trở thành nền tảng vững chắc của nền kinh tế quốc dân”. Dự thảo cũng không

(*) TS. Giảng viên Khoa Lý luận Mác - Lênin

đả động gì tới nội dung quan trọng của Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (bổ sung và phát triển năm 2011) của Đảng Cộng sản Việt Nam: “Kinh tế nhà nước giữ vai trò chủ đạo, kinh tế tập thể không ngừng được củng cố và phát triển, kinh tế nhà nước cùng với kinh tế tập thể ngày càng trở thành nền tảng vững chắc của nền kinh tế quốc dân”⁽¹⁾. Điểm mới này rất đáng băn khoăn.

Trong quá trình đổi mới đất nước, Đảng ta đã xử lý mối quan hệ giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị trên cơ sở kiên định quan điểm, lập trường của chủ nghĩa Mác-Lênin. Về chính trị, Đảng ta đã kiên quyết giữ vững vai trò lãnh đạo của mình đối với Nhà nước và xã hội. Điều này đã được khẳng định trong Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên CNXH (1991) của Đảng, được thể chế hóa trong Hiến pháp năm 1992, tiếp tục được khẳng định trong Cương lĩnh bổ sung và phát triển năm 2011 và Điều 4, chương I, Dự thảo sửa đổi Hiến pháp năm 1992. Về kinh tế, Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội do Đại hội VII thông qua năm 1991 khẳng định: “Phát triển một nền kinh tế hàng hóa nhiều thành phần theo định hướng xã hội chủ nghĩa. Kinh tế quốc doanh giữ vai trò chủ đạo. Kinh tế tập thể không ngừng được củng cố và mở rộng”. Quan điểm này của Đảng đã được thể chế hóa thành nội dung quy định tại điều 19, Hiến pháp năm 1992 cũng như được tái khẳng định trong Cương lĩnh (bổ sung, phát triển năm 2011).

Tuy nhiên, thực tế cho thấy, trong quá trình thực hiện chủ trương trên, nhiều doanh nghiệp

nhà nước đã ra sức lợi dụng hai chữ “chủ đạo” để được dồn vốn, tài nguyên và các nguồn lực khác, được ưu đãi bất bình đẳng về chính sách, giải cứu, giãn nợ, khoan nợ, ưu đãi tín dụng .v.v...nhưng hoạt động kém hiệu quả, thất thoát, thua lỗ lớn và kéo dài, gây ra những hệ lụy hết sức nghiêm trọng cho nền kinh tế đất nước.

Thực trạng đó khiến dư luận xã hội vô cùng bức xúc và từ đây một số ý kiến trong nhân dân đồng tình với việc bỏ quy định về vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước trong bản Dự thảo sửa đổi Hiến pháp 1992.

Rõ ràng, sự bức xúc ấy là chính đáng, nhưng theo ý kiến của cá nhân tôi, không thể vì thế mà bỏ đi quy định về vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước bởi những lý do sau đây:

Thứ nhất, cần có nhận thức đúng về kinh tế nhà nước và vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước. Kinh tế nhà nước hoàn toàn không đồng nghĩa với doanh nghiệp nhà nước. Kinh tế nhà nước là thành phần kinh tế bao gồm các doanh nghiệp nhà nước; các tài nguyên quốc gia và tài sản thuộc sở hữu nhà nước như đất đai, hầm mỏ, rừng, biển, ngân sách, các quỹ dự trữ ngân hàng nhà nước, hệ thống bảo hiểm, kết cấu hạ tầng kinh tế - xã hội; phần vốn nhà nước góp vào các doanh nghiệp thuộc những thành phần kinh tế khác⁽²⁾. Như vậy, kinh tế nhà nước rộng hơn bộ phận doanh nghiệp nhà nước.

Kinh tế nhà nước giữ vai trò chủ đạo trong nền kinh tế quốc dân thể hiện chủ yếu trên các mặt:

- Đi đầu về năng suất, chất lượng và hiệu quả, nêu gương về chấp hành pháp luật và ứng dụng các thành tựu khoa học - công nghệ tiên tiến, nhờ đó mà thúc đẩy sự tăng trưởng nhanh

⁽¹⁾ Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. CTQG, H, 2011, tr.73-74.

⁽²⁾ Xem: *Giáo trình Kinh tế học chính trị Mác – Lênin*, Nxb. CTQG, H, 2011, tr. 450.

và bền vững của nền kinh tế quốc dân.

- Bằng nhiều hình thức hỗ trợ các thành phần kinh tế khác cùng phát triển theo định hướng xã hội chủ nghĩa.

- Tăng cường sức mạnh vật chất làm chỗ dựa để nhà nước thực hiện có hiệu lực chức năng điều tiết, quản lý vĩ mô nền kinh tế theo định hướng xã hội chủ nghĩa.

- Cùng với kinh tế hợp tác (mà nòng cốt là các hợp tác xã) dần dần trở thành nền tảng của nền kinh tế quốc dân và chế độ xã hội mới.

Điều đó cho thấy “chủ đạo” hoàn toàn không đồng nghĩa với việc được ưu tiên, ưu đãi, được cạnh tranh bất bình đẳng với các thành phần kinh tế khác.

Thứ hai, cả lý luận và thực tiễn đều cho thấy việc giữ vững vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước là hết sức quan trọng và cần thiết.

Về mặt lý luận, chúng ta biết rằng kinh tế và chính trị có mối quan hệ biện chứng với nhau, trong đó chính trị tuy có vai trò vô cùng quan trọng đối với kinh tế nhưng kinh tế mới chính là nhân tố xét đến cùng quyết định chính trị, kinh tế là gốc của chính trị, giai cấp nào nắm kinh tế thì giai cấp đó sớm muộn sẽ vươn lên nắm quyền lực chính trị, chi phối đời sống xã hội. Đó là lý do để bất cứ nhà nước nào, dù là Nhà nước tư sản hay Nhà nước xã hội chủ nghĩa đều phải bằng cách này hay cách khác chú trọng củng cố nền tảng kinh tế, tăng cường sức mạnh kinh tế của mình.

Về mặt thực tiễn, bài học về sự sụp đổ của chế độ xã hội chủ nghĩa ở Liên Xô đã cho thấy sự sụp đổ đó có nhiều nguyên nhân, trong đó có một nguyên nhân hết sức cơ bản là Đảng Cộng sản Liên Xô trong quá trình cải tổ về kinh tế và chính trị đã xa rời những nguyên lý

cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin, trong đó có nguyên lý về mối quan hệ biện chứng giữa cơ sở hạ tầng và kiến trúc thượng tầng mà cốt lõi là mối quan hệ giữa kinh tế và chính trị. Về chính trị, đã thực hiện đa nguyên chính trị, đa đảng đối lập, làm mất đi vai trò lãnh đạo duy nhất của Đảng Cộng sản đối với Nhà nước và xã hội; về kinh tế, đã thực hiện tư nhân hóa, tư bản hóa tràn lan, làm mất đi vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước xã hội chủ nghĩa, vốn, tài nguyên, tài sản của quốc gia đã bị chia năm sẻ bảy, rơi vào tay các tập đoàn kinh tế tư nhân. Mất vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước, chính quyền Xô viết không còn cơ sở, sức mạnh kinh tế để thực hiện các chức năng khác của mình. Hậu quả của những sai lầm nghiêm trọng đó đó chính là sự sụp đổ của chế độ xã hội chủ nghĩa.

Đối với nước ta, nhân tố quyết định những thành tựu to lớn có ý nghĩa lịch sử của gần 27 năm đổi mới chính là đường lối đổi mới đúng đắn của Đảng mà trước hết chính là xử lý đúng đắn, sáng suốt mối quan hệ giữa đổi mới kinh tế và đổi mới chính trị trên cơ sở kiên định quan điểm lập trường của chủ nghĩa Mác - Lênin. Về chính trị, Đảng Cộng sản Việt Nam vẫn là lực lượng duy nhất lãnh đạo Nhà nước và xã hội. Về kinh tế, tuy có rất nhiều doanh nghiệp nhà nước làm ăn kém hiệu quả, thất thoát, thua lỗ kéo dài, nhưng không vì thế mà kinh tế nhà nước lại mất đi vai trò chủ đạo. Trước hết bởi vì thua lỗ, thất thoát không phải là bản chất của doanh nghiệp nhà nước, càng không phải là bản chất của kinh tế nhà nước. Thực tế cũng cho thấy không phải doanh nghiệp nhà nước nào cũng hoạt động kém hiệu quả, bằng chứng là trong danh sách 10 doanh nghiệp đóng thuế thu nhập cao nhất năm 2012 thì có

tới 8 doanh nghiệp nhà nước. Như nhận định của Đảng ta tại Nghị quyết T.Ư 6, khóa XI thì “Hơn 10 năm thực hiện Nghị quyết T.Ư 3 (khóa IX) và các Nghị quyết của Đảng, doanh nghiệp nhà nước đã được sắp xếp lại một bước quan trọng, cơ bản tập trung vào những ngành, lĩnh vực, địa bàn then chốt của nền kinh tế, góp phần từng bước đưa kinh tế nhà nước từng bước xác định vai trò chủ đạo trong nền kinh tế³”. Hơn nữa, doanh nghiệp nhà nước chưa phải là toàn bộ kinh tế nhà nước. Vì thế, trong những năm qua tuy có nhiều tập đoàn, tổng công ty nhà nước hoạt động kém hiệu quả nhưng kinh tế nhà nước vẫn đã và đang từng bước khẳng định vai trò chủ đạo, trở thành lực lượng vật chất quan trọng làm chỗ dựa để Chính phủ điều tiết, quản lý vĩ mô nền kinh tế theo định hướng xã hội chủ nghĩa. Do vậy, trong thời gian tới, cùng với quá trình tái cấu trúc lại toàn bộ nền kinh tế mà trọng tâm là tái cấu trúc các tập đoàn, tổng công ty nhà nước, khu vực doanh nghiệp nhà nước có thể thu hẹp lại, các doanh nghiệp nhà nước làm ăn kém hiệu quả có thể bị giải thể, phá sản, các doanh nghiệp thuộc các thành phần kinh tế khác được tạo mọi điều kiện thuận lợi để phát triển trong một môi trường bình đẳng nhưng không vì thế mà phải bỏ đi quy định về vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước. Nếu khác đi, để kinh tế tư nhân giành được vị trí này thì chẳng khác nào chúng ta sẽ tự đưa mình vào cái bẫy của chiến lược “điên

biến hòa bình” trên lĩnh vực kinh tế của chủ nghĩa đế quốc và các thế lực thù địch, phản động là làm suy yếu, vô hiệu hóa, làm mất dần vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước, đưa nền kinh tế nước ta phát triển chệch hướng xã hội chủ nghĩa, đây sẽ là tiền đề cần thiết để chúng thực hiện những âm mưu, thủ đoạn trên các lĩnh vực khác.

Bản khoản trước vấn đề này, hiện nay cũng có những ý kiến cho rằng, không cần quy định vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước trong Hiến pháp nhưng các luật và chính sách của Nhà nước cần xác định cụ thể về vai trò chủ đạo của kinh tế nhà nước. Theo tôi, điều này sẽ mâu thuẫn với Điều 124 của Dự thảo sửa đổi Hiến pháp 1992: “Hiến pháp là luật cơ bản của nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam, có hiệu lực pháp lý cao nhất. Mọi văn bản pháp luật khác phải phù hợp với Hiến pháp. Mọi hành vi vi phạm Hiến pháp đều bị xử lý”.

Từ những phân tích trên, tôi đề nghị bổ sung vào điểm 2, Điều 54 Dự thảo sửa đổi Hiến pháp một nội dung của Cương lĩnh (bổ sung và phát triển năm 2011): “Kinh tế nhà nước giữ vai trò chủ đạo, kinh tế tập thể không ngừng được củng cố và phát triển, kinh tế nhà nước cùng với kinh tế tập thể ngày càng trở thành nền tảng vững chắc của nền kinh tế quốc dân”.

